

I Thomas Thorilds spår från födelse till grav

Ett levande vänortsmöte

Av Sveriges 290 kommuner finns knappt en enda som inte har en vänort – åtminstone på papperet. Flertalet av de ca 1800 registrerade vänorterna kom till på 1990-talet. Först ut var dock Uddevalla redan 1939 medan ett av de yngsta vänortsbanden knöts 2008 mellan Munkedal och Neuenkirchen i norra Tyskland. Den vänskapen är nog också unik genom att den har en svensk författare/filosof som gemensam nämnare - bohusläningen Thomas Thorild.

Helt visst är att Thomas Thorild mer än i Bohuslän är känd i det Pommern (nuvarande Vorpommern) som med universitetsstaden Greifswald och den lilla grannstaden Neuenkirchen kom att tillhöra Sverige efter Västfaliska freden 1648 fram till år 1815, när Danmark fick Pommern i utbyte mot Norge. Ävensom att den svenskpommerska historien är betydligt mer känd där än här. Det har förhållandet mellan Munkedal och Neuenkirchen/Greifswald givit goda exempel på sedan det tog fart år 2008, när Neuenkirchen jubileumsfirade 200 år efter Thomas Thorilds död. Året därpå firades i Hällevadsholm 250 år efter Thorilds födelse 1759 med inbjudna gäster från Greifswald/Neuenkirchen. På var plats invigdes dessa år också nya minnesmärken, i Neuenkirchen i form av en skulptur av en kraftig ekstubbe ur vilken man skurit ut fiktiva böcker, i Hällevadsholm den av konstnären Lukas Arons gestaltade Thomas Thorild-platsen i huvudsakligen svart diabas.

Det år 2007 nybildade Thomas Thorild-sällskapet har förstås varit en pådrivande faktor och partner till Munkedals kommun i detta vänortsutbyte och i ambitionen att öka intresset både för den litterära giganten och rebellen Thomas Thorild och den svensk-pommerska historien.

De ömsesidiga besöken har därefter varit täta. 2011 handlade det om 725-årsfirandet av Neuenkirchens kyrka, där Thorild har sin grav. 2013 gällde det invigning av ett Thomas Thorild-museum i Neuenkirchens före detta prästgård med utställningen "Thomas Thorild: auf den Spuren des schwedischen Gelehrten" (ung. i den lärde svenskens spår), en utställning byggd på såväl kunskap om tiden som intresse för Sveriges ende verkliga representant för Sturm und Drang-rörelsen. En donation från Svenska Akademien har hjälpt till att finansiera utställningen, som arbetats fram efter idé av doktor Robert Oldach med hjälp av Greifswalds universitetsarkiv, professuren i nordisk historia och den lokala Glockenverein, en förening för restaurerandet av ortens unika kyrkklockor.

Att kunskapen om såväl Thorild som historien är större där än här är vänorternas ständige guide och tolk, Rainer Schwenke, ett levande bevis på. Tidigt insåg han också vikten av att på universitet studera historia och svenska språket och tjänstgjorde en tid som lärare där. Med sitt företag Schwenkontor har han satsat på att vara ciceron för allehanda intressenter som företag, föreningar, institutioner osv som söker kontakt med denna forna svenskbygd. I april 2014 ledde han ett återbesök från Greifswald/Neuenkirchen till Munkedals kommun, som denna gång valt att ha basen på det vackra Hensbacka säteri. Nu var sällskapet utökat med ett par unga representanter från Neuenkirchens vänort i Polen, Czlopa, som också hör till Västpommern.

Så där har det pågått några år med allt vänskapligare återbesök både där och här.

Och i april 2015 var det dags för ännu ett från Munkedal, nu för att fira att Neuenkirchens restaurerade kyrkklockor fyllde 10 år. Men nu också med ambitionen att få till ett kulturellt utbyte mellan nu verksamma musikutövare på båda sidor. Eller som den förre kommunpolitikern i Munkedal, Alf Sifversson, med jämna mellanrum påpekade under besöket, att nu gäller det att komma från ord till verkstad. Så blev han också under det korta besöket bli utnämnd till Munkedals ambassadör i Neuenkirchen.

Hade nu intresset för denna trakt med sin svenskrelaterade historia lyckats nå större spridning i Sverige skulle nog det sällskap som drog iväg i en minibuss en tidig april morgon 2015 med Munkedals kulturutvecklare Jan-Olof Karlsson bakom ratten, ha varit betydligt större. Det kan jag, som skriver detta, hävda med säkerhet efter att ha haft förmånen att få fylla ut en plats och ta del av den myckna kunskap och gästfrihet som där bjöds. Sällskapet, som representerade både Munkedals kommun och

Thomas Thorild-sällskapet, var inte större än som rymdes i en minibuss. Ska man tro en observatör längs vägen kunde det ha passerat som ett ”återförenat rockband på turné på äldre dar”.

Det närmaste ett rockband det sjuhövdade sällskapet kom stod i så fall Munkedals musikskolas chef för, Hans Bjermqvist, tillika ledare för skolans blåsorkester. Att bana väg för ett framtida gästspel av musikgrupper från vardera vänort var hans främsta motivation för resan, också han storögd och lyhörd förstagångsbesökare.

Bilfärden från Munkedal till målet tog ganska exakt 12 timmar via färjorna Helsingborg-Helsingör och Gedser-Rostock. Efter en välkommen middag på hotellet Mercure i ett område mellan de två städerna Greifswald och Neuenkirchen, dök vår värd, Rainer Schwenke, upp i sällskap med prästen och körledaren Nicole Chibici-Revneanu och en av körmedlemmarna, Rike Wirth. Hade vi nu bott inom gångavstånd från något av de två orternas centrum hade det kunnat bli en liten utforskande kvällspromenad före läggdags, men nyfikenheten fick vänta till morgondagen. Och då stundade ett tempo väl värt ett turnerande rockband. För om nu historia är ett eftersatt ämne i svensk skola så är den desto föredömligare i denna forna svenskbygd.

Hansa- och universitetsstaden Greifswald är en av få städer som klarade sig undan andra världskrigets förstörelse, varför mycket av det medeltida arvet finns kvar. Vår effektiva stadsvandring, med svensktalande Rainer Schwenke i täten, gick över det vackra Rådhusorget med omsorgsfullt renoverade medeltidsbyggnader, såväl gavelhus som korsvikehus. Där intill hade Gustaf IV Adolf sitt högsäte under kriget mot Napoleon. Där hade stadens store son, konstnären Caspar David Friedrich, bott och målat ett av sina mest kända motiv.

Tre kyrkor, Jakobikyrkan, domkyrkan och Mariakyrkan, fungerar som landmärken i den välbevarade stadskärnan. Efter besök i domkyrkan S:t Nikolai, lutherskt odekorerad, med en minnestavla av Gustav II Adolf på utsidan och efter frivillig klättring upp i tornet gick vandringen förbi Schwedenstrasse till det som en gång var Sveriges äldsta universitet, grundat 1456, där Thomas Thorild verkade som bibliotekarie och professor efter sin landsförvisning 1793 fram till sin död 1808. Mitt emot universitetet står det särpräglade Rubenow-monumentet, som restes 1856 till minne av universitetets grundare. Besök i universitetets unika aula i senbarock blev tyvärr inställt. Inte heller fick vi tillträde till det rum i domkyrkan där originalet av den heliga Birgittas uppenba-

relsebok förvaras och som bara öppnas i undantagsfall.

Av Thorild finns i Greifswald i övrigt inte mycket spår. Det är minnet av en annan konstnär, född i Greifswald men svensk medborgare hela sitt liv, som vi överallt påminns om, den romantiske målaren Caspar David Friedrich. Han var femton år yngre än Thorild och bodde större delen av sitt vuxna liv i Dresden. Om han och Thorild någonsin träffades och hade något intellektuellt utbyte är en ännu olöst fråga. Många verk av honom finns bevarade i det nyrenoverade Pommerisches Landesmuseum, som vi inte hann besöka, inte heller det centralt belägna Caspar David Friedrich Zentrum.

Vad som däremot inte stod på programmet men kom som en extra krydda på besöket var att Tysklands förbundskansler Angela Merkel valt denna dag för ett anspråklöst framträdande på torget i Greifswald inför ett kommande lokalval, där hon bland annat hyllade stadens historiska bildningscentrum, universitetet.

En guidad tur i slottet Griebenow i Neuenkirchen med smaklig sopplunch på gröna ärtor blev ännu en

Thorilds Wirken an der Universität Greifswald

Bild 18: Die Bibliothek der Universität Greifswald, heute Aula. Kupferstich aus Academiae Grypswaldensis Bibliotheca, Tom. I. Greifswald 1775.

Bild 19: „Das Höchste oder Archimetria.“ Begeugt sind die Worte Heraklits: „Aus allem Eines und aus Einem Alles.“ (Akte Bibliothek, Hc 482)

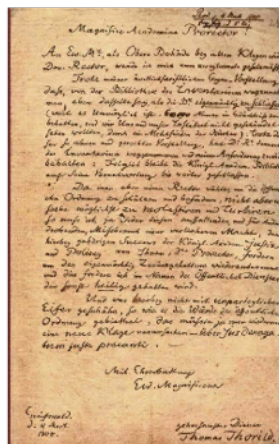

Bild 20: Verteidigung Thorilds gegen Eingriffe in die Arbeit der Bibliothek (Klageschrift an Prof. Weigel) Thorilds försvarsskrift mot inskränkningar i bibliotekets kompetens (Klagomål hos Prof Weigel) (aus: UAG, Aines Rektorat R 1479, fol. 24)

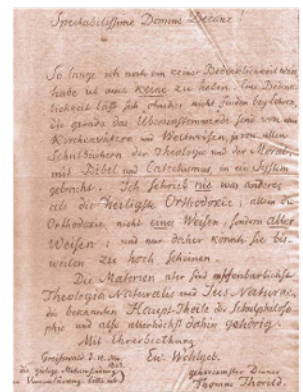

Bild 21: Streit mit Dekan Cantzler um die Zuständigkeit der Zensur bei Dissertationen, die auch theologischen Inhalt haben. Trist mit Dekanen Cantzler om censuren ansvarighet för doktorsavhandlingar som har också teologiskt innehåll. (aus: UAG, Phil. Fak. 84, fol. 332)

upplevelse.

Som dessert bjöds konsert av kyrkans gospelkör i det märkliga femtonhörniga kapellet strax intill med prästen Nicole Chibici-Revneanu som körledare. Ett Sverige-besök av kören väntas under sensommaren. Promenad i slottsträdgården, bevakade av en spanande stork i en trädtopp, ledde oss fram till den forna prästgården med uppdukad kaffebord i rummen med den välgjorda Thomas Thorild-utställningen.

Vid en avslutande middag i långbordens och bufféns tecken på Café Blohm utbyttes tacksamheter, presenter och idéer för det fortsatta samarbetet.

Bland annat berikades Thorild-utställningen med Kenneth Gustafssons och Thorild-sällskapets antologi Talekonst och passion om skalden och filosofen Thomas Thorild. Och med det återstod en natts sömn och tolv timmars återresa. Värt en repris med lite extra tid.

Britt Nordberg

Bildtexter uppifrån och ner:

Minnessten över Thomas Thorilds födelseplats och hans gravsten i Neuenkirchen.

Muralmålning med bilder ur Greifswalds historia.

Rainer Schwenke guidar genom Greifswalds centrum.

Bild från Thorild-utställningen i Neuenkirchen.

Stadsbild med monument över Caspar David Friedrich.

Prästen Nicole Chibici-Revneanu dirigerar Neuenkirchens gospelkör i femtonhörniga kapellet.

Ordförande i Neuenkirchens Glockenverein, Ruth Bördlein, gläds över bokgåva.